

Nr 305.

Godkänd av första kammaren den 9 juni 1917.

Godkänd av andra kammaren den 9 juni 1917.

*Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckta motioner
i fråga om åtgärder för främjande av trädgårdsodlingen.*

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 32.)

Till Konungen.

Riksdagen har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagens andra kammare väckta motioner, nämligen

dels nr 184, däri hemställts, att riksdagen ville besluta att bevilja ett årligt anslag av 10,600 kronor för bestridande av en bättre utbildning för trädskötare med villkor att de hushållningssällskap, som sig därav vilja begagna, anslå motsvarande summa samt att kurserna anordnas i överensstämmelse med av styrelsen för Pomologiska föreningen upprättat förslag,

dels nr 185, vari hemställts, att riksdagen ville bevilja ett anslag av högst 15,000 kronor årligen att tillhandahållas hushållningssällskapen för bestridande av de omkostnader, som kunna vara förenade med en löneförhöjning av 10 öre för varje förrättningsstimma till de i fruktodlareföreningarna anställda trädskötarna, vilka ha minst tre års väl vitsordad tjänstgöring i en eller flera fruktodlareföreningar, att som villkor för de hushållningssällskap, som sig därav vill begagna, skall anslås motsvarande belopp,

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 14 saml. 98 häft. (Nr 305.)

dels ock nr 186, vari hemstälts, det riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning samt därefter till riksdagen inkomma med förslag i fråga om de åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för befrämjande av trädgårdsodlingen, företrädesvis bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare.

Till stöd för motionen nr 186 har anförts följande:

»Vid 1913 års riksdag hade jag i motion, nr 196, föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om trädgårdsodlingens befrämjande.

Jordbruksutskottet hemställde då efter en motivering, som ytterligare underströk av motionären anförda skäl, om bifall men med en något omredigerad så lydande kläm:

'Att riksdagen i anledning av förevarande motion må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning samt därefter inkomma till riksdagen med förslag ifråga om de åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för befrämjande av trädgårdsodlingen, företrädesvis bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare.'

Av andra kammaren bifölls denna framställning, men avlogs i första kammaren.

En liknande motion, nr 136, framlade jag vid 1914 års första riksdag. På grund av riksdagens upplösning blev denna motion emellertid ej då behandlad.

Då jag nu åter framlägger samma förslag, vill jag i första rummet erinra därom, att riksdagen år 1916 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning snarast möjligt angående åtgärder, som från det allmännas sida må kunna ytterligare vidtagas för jordbrukets främjande, därvid särskilt uppmärksamhet borde ägnas åt vissa spörsmål, som utskottet angivit. I anledning av denna riksdagens skrivelse hava även vissa utredningar påbörjats och andra väntas. Det vill synas som om trädgårdsodlingens rationella främjande från det allmännas sida stode i osökt sammanhang med dessa utredningar. Ty det intensiva jordbruket för ofta sina utövare in på egentliga trädgårdsodlingar. Och blir det fråga om att utvinna det mesta möjliga av jorden, står odlingen av frukt och andra trädgårdsprodukter främst.

Speciellt beträffande det lilla jordbruket kan odlingen av trädgårdsalster bliva högst betydelsefull, ifall den rätt utövas. Och många av de småbrukarehem, som den moderna jordstyckningen skapat, ha på grund av rådande förhållanden och bestämmelser i själva verket blivit aldeles

för små för att självständigt föda en familj på egentligt jordbruk. Här borde trädgårdsodlingen få sin givna plats för att öka avkastningen och inkomsten.

Mången odling av trädgårdarnas kulturväxter blir väl allt framgent endast föremål för fackmännens arbete. Men odlingen av frukt, bär och grönsaker, avsedda för konservering eller användning i färskt tillstånd, erbjuder dock ej större svårigheter, än att vilken jordbrukare som helst efter någon praktisk handledning kan gå i land därmed.

Vi importera massor av frukt, bär och grönsaker. En stor del av året är det nästan omöjligt att få köpa svensk frukt. Till landet importerades åren före världskriget eller 1912—1913 frukt, bär och köksväxter för omkring 17,000,000 kronor årligen, medan motsvarande export endast belöpte sig till cirka 1,000,000 kronor. Det är sålunda ingalunda obetydliga summor, som nu gå till utlandet, emedan vi försummat denna odlingsgren. Men konsumtionen av frukt och grönsaker är i ständigt stigande, och även ur den synpunkten behöva vi se till att öka odlingen därav.

Staten upprätthåller visserligen trädgårdsskolor och anslår stipendier för trädgårdsmän att företaga utländska studieresor. Vid våra lantmannaskolor och även på andra håll meddelas undervisning i trädgårds-skötsel. Allt detta är mycket bra, men det räcker ingalunda.

Anslagen till kontroll- och avelsföreningar, till konsulenter och vandringsrättare med flera visa oförtydligt, hurusom man med hjälp av allmänna medel söker bana även andra vägar så att säga mera direkt ut till folkets stugor och tegar för att upplysa, vägleda och på olika sätt hjälpa till rätta. Man har numera allmänt kommit till insikten om lämpligheten av denna näringspolitik.

Ansatser till att även komma den allmänna trädgårdsodlingen till hjälp på liknande sätt hava givits. Självverksamhet här och där i bygderna spåras och ofta stort intresse, men resurserna äro för svaga.

I flera provinser hava under åren bildats så kallade fruktodlareföreningar. Dessa ha hos sig anställda en eller flere trädskötare. Den första fruktodlareföreningen bildades i Östergötland år 1901. Huru stort antalet föreningar och trädskötare för närvarande är i respektive län, framgår av nedanstående tabell:¹⁾

¹⁾ Hämtad ur en utredning av Sveriges Pomologiska förening.

	Antalet föreningar		Antalet trädskötare	
	1908	1911	1916	1916
Uppsala län	2	3	14	20
Stockholms län	—	—	10	10
Södermanlands län.....	37	58	71	78
Östergötlands »	46	48	68	73
Kronobergs »	—	1	2	7
Kalmar »	—	20	33	32
Gottlands »	10	20	33	31
Blekinge »	27	26	22	25
Kristianstads »	4	8	10	10
Malmöhus »	28	34	35	36
Hallands »	5	16	20	23
Göteborg & Bohus län	—	—	29	32
Älvsborgs län.....	—	14	28	28
Skaraborgs »	5	21	49	65
Örebro »	16	19	22	27
Västmanlands län.....	—	6	12	8
Summa	180	294	458	505

Det antal fruktträd, som dessa trädskötare äro sysselsatta med, torde bli mycket högt, när man betänker, att ensamt i Södermanlands län 43,341 träd skötas av fruktträds-kötare, i Uppsala län omkring 15,000, i Skaraborgs län omkring 42,500, och i Östergötlands län, ensamt i ett distrikt av de tre, vari länet är uppdelat, icke mindre än 23,450 stycken. I Göteborgs och Bohus län ha under sistlidna år 65,154 träd på ett eller annat sätt behandlats av därvarande trädskötare.

För enskild trädskötare varierar antalet träd som skötts från 140 till 2,236.

En sådan trädskötare har vanligen icke erhållit annan undervisning än en av hushållningssällskapet bekostad kurs på några dagar. Således kan det ej vara tal om någon ordentlig utbildning. Sveriges Pomologiska förening lär emellertid hava under utarbetande en plan till en grundligare undervisning. Men om en sådan skall komma till stånd, måste nog statsmakterna lämna sitt ekonomiska stöd.

Erfarenheten har visat, att den svåraste stötestenen för dessa fruktodlarföreningar, vilka huvudsakligen bestå av mindre jordbrukare, är

dock, att dessa i regel ej kunna bereda trädgårdsskötaren så pass ekonomiskt vederlag för arbete och tidspillan, att han kunnat bindas för längre tid vid verksamheten. Ifall staten här kunde bidraga, i viss likhet med kontrollföreningar, åtminstone under de första 5 à 10 åren, så skulle säkerligen mycket vara vunnet och nödig stabilitet uppnås.

En annan form för föreningsverksamhet mellan trädgårdsodlande jordbrukare äro de så kallade försäljningsföreningarna och fröodlingsföreningarna. Det kunde vara förtjänt av att övervägas, huruvida icke det allmänna skulle gagnas av att organisationsbidrag lämnades härför för att stimulera den ekonomiska självverksamheten.

Det synes också vara rättvist, att staten, som årligen bidrager ganska avsevärt till avlönande av jordbrukskonsulenter inom olika län, även bisträcker hushållningssällskapet med bidrag till avlönande av ett tillräckligt antal skickliga trädgårdskonsulenter, vilkas arbete huvudsakligen faller inom upplysningsområdet. I sammanhang härmed torde upptagas frågan om icke länskonsulenternas arbete borde utsträckas till inspektion av skolträdgårdar, som numera genom beslut av landsting och hushållningssällskap börjat mera systematiskt anläggas för undervisningsändamål vid folkskolor. Exempelvis framhållas Gävleborgs och Värmlands län.

Jordbrukets vandringsrättare borde även vid sin utbildning göras kunniga att i orter, där så behövs, lära lantbrukarna att vårda och förkovra sina trädgårdar.

Även frågan om anställande av en statskonsulent i trädgårdsskötsel torde lämpligen i detta sammanhang böra upptagas till prövning. Ifall en väl kvalificerad kraft kunde erhållas för detta uppdrag, borde denne jämväl vara inspektör över den statsunderstödda trädgårdsundervisningen.

Premiering av trädgårdar bland mindre jordbrukare och lägenhetsägare har upptagits av åtskilliga hushållningssällskap som ett betydelsefullt medel att väcka intresse för trädgården. Skönhetsvärden och trevnaden vid stugor och gårdar behöver initiativ och ledning, liksom även odlingen av frukt och grönsaker kräver mera planmässighet. Men om denna premiering skall fylla sin uppgift, måste helt visst staten medverka.

Slutligen ville jag även fästa uppmärksamheten på frågan om bekämpande av skadeinsekterna på trädgårdens kulturväxter. Särskilt beträffande fruktträden sker här och där rationell besprutning. Men då ofta grannarna försumma åtgärden, får den aldrig så stor betydelse.

Utomlands, där fruktodlingen fått en större utbredning och insektshärjningar varit betydande, har man därför måst tillgripa lagbestämmelser, varigenom varje fruktodlare eller fruktträdsägare är förpliktad att i rätt tid ombesörja besprutningen av sina träd med insektdödande vätskor. Även i vårt land, särskilt i orter där fruktodlingen ernått en större utveckling, torde det vara nödvändigt att genomföra liknande bestämmelser.

Trädgårdsodlingen, den mest intensiva jordbruksdriften, väntar således i flera avseenden på statsmakternas stöd för att utvecklas och fylla sina värdefulla uppgifter.»

Samtliga förevarande motioner avse främjandet av vårt lands trädgårdsskötsel. Under det att de två förstnämnda inriktat sig på ett omedelbart tillgodoseende medelst statsbidrag av ett speciellt behov, hemställas i motionen nr 186 om en allsidig utredning i fråga om de åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för befrämjande av trädgårdsodlingen, företrädesvis bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare.

På sätt i sistnämnda motion framhålles var en motion av huvudsakligen samma innehåll som den nu ifrågavarande föremål för behandling vid 1913 års riksdag. Vid detta tillfälle biföll andra kammaren men avslög första kammaren, såsom motionären även påpekar, en av samma års jordbruksutskott i utlåtande över motionen gjord hemställen av enahanda lydelse som den av motionären nu gjorda.

Ur motiveringen till förenämnda utlåtande får riksdagen anföra följande:

»Det torde icke kunna förnekas, att trädgårdsodlingen såsom förvärvskälla i allmänhet icke av våra jordbrukare vunnit det beaktande, varav densamma är förtjänt. Som bekant, importeras sålunda årligen från utlandet en stor myckenhet frukt, bär och grönsaker, fastän landets behov av dessa produkter otvivelaktigt skulle kunna till största delen tillgodoses genom inhemska odling. Även i den mån trädgårdsodling inom landet förekommer, synes den ofta bedrivas på ett mindre rationellt sätt, i det att odlarna icke förstå att på rätt sätt tillvarataga produkterna eller ordna avyttringen av desamma. Och dock förefaller det, som om trädgårdsodlingen, rätt bedriven, särskilt för mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare, skulle bliva en betydelsefull inkomstkälla och i många fall till och med komma att löna sig bättre än det egentliga jordbruket.

Glädjande nog synes emellertid intresset för odling av trädgårdsalster under senaste tiden hava vaknat och tagit sig uttryck, bland

annat, i bildandet på en stor mängd platser av s. k. fruktodlarföreningar, huvudsakligen bestående av mindre jordbrukare, vilka hos sig anställt trädskötare med uppgift att tillhandagå de enskilda medlemmarna vid trädgårdsskötseln. På sätt motionärerna antytt, torde dock varken dessa föreningar eller det enskilda intresset i sig självt vara i stånd att utan hjälp från det allmännas sida arbeta fram en rationell trädgårdsodling. Vid sådant förhållande anser utskottet, att likaväl som staten genom varjehanda åtgärder bidrager till höjande av det mindre jordbruket i allmänhet lämpliga åtgärder från statens sida även böra vidtagas för befrämjande och utveckling av ifrågavarande viktiga bibränning till jordbruket, varigenom ock det intresse för denna näringsgren, som på senare tiden uppstått bland jordbrukarna själva, skulle vidmakthållas och än ytterligare ökas.»

Riksdagen ansluter sig till den av 1913 års jordbruksutskott sålunda uttalade uppfattning, särskilt som nu rådande förhållanden med åtföljande brist på livsförnödenheter i än högre grad än tillförne påkalla, att åtgärder i motionens syfte snarast möjligt vidtagas.

Beträffande särskilt det uti ifrågavarande motion framställda förslaget rörande inspektionens ordnande vid den lägre trädgårdsundervisningen, så torde även enligt riksdagens uppfattning i samband med frågan om inrättande av en statskonsulent i trädgårdsskötsel böra tagas under omprövning, huruvida icke åt en dylik befattningshavare jämväl bör uppdragas att vara inspektör för de med statsmedel understödda trädgårdsskolorna. För övrigt torde detta såväl som övriga av motionären framlagda förslag till åtgärder för trädgårdsskötselns främjande, vilka synas riksdagen värda beaktande, uppmärksammas vid den utredning, som riksdagen i likhet med motionären anser böra komma till stånd.

Då denna utredning även torde komma att omfatta de i motionerna nr 184 och 185 framställda spörsmål, vilka jämväl berörts i motionen nr 186, anser riksdagen, att med beviljande av särskilda anslag för tillgodoseende av i förstnämnda motioner avsedda önskemål bör anstå i avvaktan på resultatet av den föreslagna utredningen. Riksdagen anser sig emellertid härvid böra uttala, att riksdagen icke delar motionärernas uppfattning rörande sättet för eventuellt statsbidrags utgående till trädskötarens avlöning. Riksdagen håller nämligen före, att den sålunda föreslagna anordningen torde vara ägnad att omöjliggöra eller åtminstone i hög grad försvåra utövandet av den kontroll ifråga om statsbidragets användande, som givetvis måste anses erforderlig.

Under återopande av det anförda får riksdagen anhålla, att Eders

Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning samt därefter till riksdagen inkomma med förslag i fråga om de åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för befrämjande av trädgårdsodlingen, företrädesvis bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare.

Stockholm den 9 juni 1917.

Med undersätlig vördnad.
